

7. Партин Г. О. Організація та методика бюджетування діяльності банку // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Євроінтеграційний курс України: Фінансовий вимір : (зб. наук. пр.) : у 2-х ч. / НАН України. Інститут регіональних досліджень ; редкол. : відп. ред. акад. НАН України М. І. Долішній. – Львів, 2006. – Вип. 3 (LIX). – Ч. 2. – С. 59–65.
8. Овдій Ю. Л. Облік виконання бюджету в банку / Ю. Л. Овдій // Вісник НБУ. – 2005. – № 8. – С. 36–39.
9. Овдій Ю. Л. Методика складання бюджету банку [Електронний ресурс] / Ю. Л. Овдій // Банківська справа. – Режим доступу : www.aub.com.ua.

Неклюдова Т. М.

Посвящено раскрытию сущности методического подхода к оценке уровня эффективности бюджетирования в системах инновационного развития банков. Кроме того, построена модель идентификации резервов совершенствования бюджетирования в системах инновационного развития банков.

Ключевые слова: бюджетирование, оценка эффективности, резервы.

Neklyudova T. M.

The authors elucidate the nature of the methodical approach of evaluation of performance budgeting systems innovation development banks. In addition, the article the model identification reserves improve budgeting systems in innovative development banks.

Key words: budgeting, evaluating performance reserves.

Неклюдова Тетяна Миколаївна – економіст Центру наукових досліджень Національного банку України, здобувач Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

УДК 336.71

А. В. Буряк

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ

Обгрунтовано місце і роль управління ефективністю банківського бізнесу в контексті впровадження концепції вартісно-орієнтованого управління, визначено обмеження, пов'язані з використанням традиційних показників вартості для управління ефективністю банківського бізнесу в Україні.

© А. В. Буряк, 2013

Ключові слова: банківський бізнес, вартісно-орієнтоване управління, управління ефективністю банківського бізнесу.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції посткризового розвитку банківського бізнесу в Україні, зокрема загальне падіння його рентабельності, посилення нормативних вимог з боку центрального банку, зміна пріоритетів споживачів банківських послуг у бік підвищення запитів до прозорості та надійності банків тощо, обумовлюють загострення проблеми забезпечення ефективності банківської діяльності. При цьому як об'єкт управління виступає вже не просто банк і його операції, а банківський бізнес у цілому, що висуває додаткові вимоги до врахування довгострокового часового горизонту та інтересів основних стейкхолдерів при прийнятті управлінських рішень. Крім того, в умовах загострення конкуренції між банками за доступ до ресурсів та імплементації принципів корпоративного управління у практику вітчизняного банківництва особливої актуальності набуває необхідність розвитку науково-методичного забезпечення управління ефективністю банківського бізнесу в контексті впровадження концепції вартісно-орієнтованого управління.

Аналіз останніх досліджень. Серед вітчизняних науковців проблеми забезпечення ефективного розвитку банківського бізнесу досліджували Г. М. Азаренкова, З. М. Васильченко, О. В. Васюренко, О. Д. Вовчак, О. М. Діденко, А. О. Єпіфанов, І. Б. Івасів та інші. При цьому зміст категорії «ефективність» як певної характеристики банківського бізнесу на нинішній день в економічній літературі залишається нерозкритим і малодослідженим. Зазвичай об'єктом визначення ефективності серед науковців стає діяльність банку як фінансового посередника, спрямованого на ефективне залучення тимчасово вільних фінансових ресурсів із подальшою трансформацією в дохідні активи. У такому разі показники рентабельності виступають ключовими характеристиками кінцевих результатів банківської діяльності. Найпоширенішою характеристикою банківського бізнесу є вартість як грошове вираження його цінності. Тому можна стверджувати, що постановка питання «ефективності банківського бізнесу» є відносно новим напрямом наукових досліджень.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні місця і ролі управління ефективністю банківського бізнесу в контексті впровадження концепції вартісно-орієнтованого управління.

Основний зміст. Серед загальних передумов виникнення і поширення концепції вартісно-орієнтованого управління прийнято вважати загальносвітові тенденції лібералізації ринку капіталу, можливості вільного переміщення пулу інвестиційного капіталу за рахунок становлення ринку цінних паперів і розвитку інформаційних технологій, посилення ролі інституційних інвесторів (пенсійних фондів, інвестиційних компаній та ін.) і, як наслідок, посилення конкуренції за капітал [1; 2]. Виходячи з цього інтереси акціонерів,

як головних постачальників капіталу, стають основними під час управління бізнесом.

Особливого значення набуває концепція вартісно-орієнтованого управління у сфері банківського бізнесу. На відміну від інших фірм, достатність акціонерного капіталу банку в умовах турбулентності на світових і національних фінансових ринках, зниження фінансової стійкості банківських систем і підвищеної вразливості банків до макроекономічних шоків стає ключовим фактором та умовою існування і розвитку банківського бізнесу. Крім того, завдання максимізації акціонерної вартості банку стає пріоритетним під час активізації процесів купівлі-продажу, злиття-поглинання, посилення впливу акціонерів на менеджмент за рахунок упровадження принципів корпоративного управління в банках тощо.

Ураховуючи поширеність в економічній літературі широкого ряду понять «вартісно-орієнтований менеджмент / управління», «ціннісно-орієнтований менеджмент / управління», «управління вартістю», на наш погляд, найбільш коректним слід вважати поняття «вартісно-орієнтоване управління», оскільки: 1) на відміну від «вартісно-орієнтованого менеджменту», є більш широким поняттям, яке передбачає взаємовідносини між широким колом зацікавлених сторін під час провадження бізнесу, і не обмежується лише діяльністю менеджерів вищої ланки; 2) на відміну від поняття «управління вартістю», зосереджується на гармонійному управлінні бізнесом з метою зростання вартості, а не навпаки; 3) на відміну від «ціннісно-орієнтованого управління», кінцевим результатом управління передбачає максимізацію грошової величини як об'єктивного, порівняно з цінністю, критерію ефективності.

Концепція вартісно-орієнтованого управління перебуває в постійному розвитку, починаючи своє існування з розрахункового етапу та завершуючи етапом повної інтеграції в систему прийняття управлінських рішень в усіх сферах провадження бізнесу (фінанси, персонал, бізнес-процеси та ін.) (рис. 1) [3].

Що стосується України, то слід визнати, що концепція вартісно-орієнтованого управління банківським бізнесом лише починає свій розвиток і перебуває на етапі зміни традиційної (бухгалтерської) моделі його провадження на користь вартісно-орієнтованої. Початок її запровадження до національної практики, на наш погляд, датується 2005–2008 роками, а саме активним зростанням частки іноземних інвесторів у банківській системі України шляхом придбання вітчизняних банків, і, як наслідок, посилення уваги до проблеми визначення вартості банківського бізнесу. Під час посткризового періоду розвитку банківської системи України питання максимізації вартості банківського бізнесу набуває лише більшої актуальності в умовах зниження інвестиційної привабливості вітчизняних банків та виходу іноземних інвесторів з ринку.

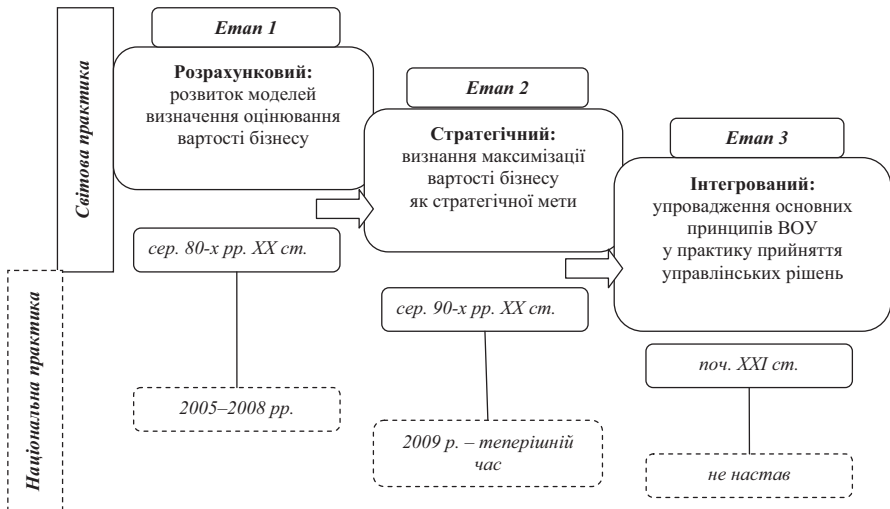

Рис. 1. Еволюція концепції вартісно-орієнтованого управління банківським бізнесом

Примітка. Складено за [3]

Ключове місце під час упровадження концепції вартісно-орієнтованого управління банківським бізнесом належить зміні традиційних принципів фінансового аналізу, зокрема переходу від бухгалтерської моделі до вартісної. Ключовою відмінністю вартісно-орієнтованого управління банківським бізнесом від традиційного, заснованого на бухгалтерських даних, слід вважати врахування альтернативних варіантів провадження бізнесу та оцінки результатів з позиції недоотриманих вигод під час використання інвестованого капіталу. За рахунок урахування втраченої вигоди, як «невяного» компоненту в бухгалтерському обліку, забезпечується гнучкість управління і максимізація вартості капіталу банківського бізнесу.

Узагальнення основних положень концепції вартісно-орієнтованого управління банківським бізнесом дає змогу підтвердити актуальність і важливість максимізації вартості бізнесу на сучасному етапі розвитку вітчизняного банківництва. Це дозволить не лише підвищити конкурентоздатність, інвестиційну привабливість банків чи, навпаки, захиститися від поглинання іншими банками, а й підвищити надійність і, як наслідок, фінансову стійкість банківської системи в цілому. Водночас слід зазначити, що впровадження концепції вартісно-орієнтованого управління є досить складним, витратним і трудомістким процесом для банків України. Крім того, на нинішній день розробленими залишаються лише загальні положення її практичної реалізації,

зосереджуючись переважно на розрахункових (оціночних) моделях її застосування та адаптації до вітчизняних умов.

Досліджуючи місце ефективності банківського бізнесу в концепції вартісно-орієнтованого управління, слід зазначити: на сьогодні поширеною є думка, що показник вартості є індикатором ефективності провадження банківського бізнесу.

Так, у роботі [4] вартість банківського бізнесу розглядається як важливий інформативний показник, який дає оцінку ефективності менеджменту та індикаторові успішності банку. І. Б. Івасів [5] вважає вартість банку основним показником результативності банківського менеджменту.

Проведений аналіз найбільш поширених показників вартості щодо можливостей використання як показників ефективності провадження банківського бізнесу в управлінській банківській практиці України дав змогу визначити певні обмеження. Обмеження щодо використання зазначених показників стосуються, по-перше, особливостей методу їх обчислення, по-друге, труднощів реалізації в українській банківській практиці, зважаючи на поточний стан розвитку національного фінансового ринку та розвиненість ринкових відносин (рис. 2).

Рис. 2. Обмеження, пов'язані з використанням показників вартості для управління ефективністю банківського бізнесу в Україні

Щодо використання вартісних показників під час управління ефективністю банківським бізнесом, посеред обмежень першого характеру найбільш поширеним, на наш погляд, є їх зосередженість на врахуванні інтересів лише окремих стейкхолдерів (переважно акціонерів шляхом оцінки вартості інвестованого капіталу) і, відповідно, нехтуванні інтересів інших зацікавлених сторін. У такому разі доречно мовити про ефективність банківського бізнесу лише з позиції інвесторів.

Ще одним обмеженням вартісних показників, пов'язаним зі способом їх обчислення, для управлінських цілей є зосередженість на обмеженому колі факторів створення вартості. Так, наприклад, управління банківським бізнесом на основі показника доданої економічної вартості (EVA) передбачає два основні напрями – управління прибутком (NOPAT) і капіталом банку, що значно спрощує основні положення та принципи концепції ВОО, зокрема роль нематеріальних активів.

Розглянемо докладніше обмеження другого характеру, які ускладнюють застосування вартісних показників банками України під час управління ефективністю бізнесу. Перш за все, відсутність ринкових даних. Це обумовлено тим, що фондовому ринку України притаманна низька питома вага організованого ринку і недостатня ліквідність.

Так, за класифікацією Standard & Poor's, фондовий ринок України визначено як франтир-ринок (найнижча позиція у класифікації індексу бірж рейтингового агентства), що є свідченням як недостатньої капіталізації ринку акцій, так і низького рівня середньомісячних обсягів торгів (через те, що більшість угод виконуються поза межами регульованого ринку) [6; 7].

У свою чергу, це призводить до низького рівня прозорості фондового ринку та розкриття його учасниками інформації щодо результатів діяльності, керівництва, їх походження і винагороди праці, взаємозв'язків з афілійованими особами та оцінки наявних і майбутніх ризиків. До того ж існує низка недосконалостей правового, технологічного, організаційного характеру, у т. ч. залежності від спекулятивного капіталу [8].

Слід зазначити, що в основу вартісних показників покладено інвестиційний аспект оцінки банківського бізнесу, а це викликає необхідність визначення вартості капіталу банку (тобто вимог інвестора до дохідності вкладеного капіталу), що, у свою чергу, є проблематичним.

Найбільш поширеною в економічній літературі моделлю визначення вартості капіталу вважається САМР (Capital Asset Pricing Model), запропонована У. Шарпом.

Погоджуючись із Н. П. Шульгою [9], на нинішній день оцінка вартості капіталу банків України на основі моделі САМР потребує наявності низки припущень, зокрема щодо визначення безризикової ставки дохідності (чи можна вважати ставку дохідності за державними облігаціями безризиковою в умовах підвищеної вразливості української економіки виконувати фінансові зобов'язання за наявності несприятливих політичних чи економічних подій), коефіцієнта ризику для банківської діяльності, середньоринкової ставки дохідності тощо.

Припущення подібного роду дають змогу лише орієнтовно визначити вартість власного капіталу банків України, що в разі його використання під

час прийняття управлінських рішень менеджментом банку може призвести до процесу не створення нової вартості, а її руйнування.

Таким чином, можна зробити висновок, що використання показників вартості, заснованих переважно на даних активного фондового ринку, в управлінні вітчизняним банківським бізнесом є обмеженим.

Крім того, зосередження керівництва виключно на інвестиційних аспектах провадження банківського бізнесу та спрямування зусиль на максимізацію віддачі на вкладений капітал, по-перше, ігнорує інтереси групи опосередкованих стейкхолдерів банківського бізнесу – регулятора, клієнтів, партнерів, держави тощо, по-друге, призводить до недостатньої уваги до нематеріальних активів банку, які на нинішній день, на думку міжнародних експертів, забезпечують більше ніж 70% вартості.

На нашу думку, використання показників вартості може слугувати лише показником результативності менеджменту банку як здатності забезпечувати досягнення поставлених цілей – максимізації вартості банківського бізнесу. Наприклад, за підсумками поточного року два банки забезпечили 2 млн грн доданої економічної вартості – менеджмент банків є результативним.

Водночас перший банк працював на рівні 90% своїх потенційних можливостей, а другий – на рівні 50%, що, у свою чергу, означає, якщо б другий банк працював також на рівні 90% своїх можливостей, він би забезпечив створення більшої вартості, тому його не можна вважати ефективним.

Виходячи з вищенаведеного, слід визнати необхідність виокремлення такої характеристики провадження банківського бізнесу, як ефективність. У такому разі ефективність банківського бізнесу є узагальнюювальною характеристикою досягнутих результатів з урахуванням витрат на його провадження і з позиції повноти реалізації потенційних можливостей, що дозволяє конкретизувати умови отримання цих результатів. У межах концепції вартісно-орієнтованого управління показник ефективності провадження бізнесу є результатом поглиблення її практичного інструментарію, який, поряд із показниками вартості, надасть змогу приймати оптимальні управлінські рішення і забезпечувати максимізацію вартості банківського бізнесу з урахуванням інтересів широкого кола зацікавлених сторін.

Висновки. Узагальнення основних положень концепції вартісно-орієнтованого управління банківським бізнесом дозволяє стверджувати про зосередженість основної уваги дослідників на розрахункових (оціночних) її аспектах, зокрема на визначенні вартості банківського бізнесу. Доведено, що показники вартості банківського бізнесу, які з успіхом можуть застосовуватися при визначенні ціни купівлі-продажу банків або при укладенні угод злиття чи поглинання, не можуть слугувати єдиним і вичерпним індикатором при

прийнятті банками стратегічних управлінських рішень. Крім цілого ряду інших причин, це обумовлено також і тим, що показники вартості не дозволяють проводити коректне порівняння альтернативних сценаріїв провадження банківського бізнесу за різних обсягів витрат, скласти уявлення про повноту реалізації банком усіх потенційних можливостей з урахуванням ринкової кон'юнктури та оптимальність управлінських дій з приводу досягнення результатів. Виходячи з цього, як узагальнювальну характеристику досягнутих результатів банківського бізнесу з урахуванням витрат на його провадження і з позиції повноти реалізації потенційних можливостей запропоновано використовувати критерій ефективності банківського бізнесу.

Список використаних джерел

1. Бочаров В. Управление стоимостью бизнеса : учебное пособие / В. Бочаров, И. Самонова, В. Макарова. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2009. – 124 с.
2. Брігхем Е. Ф. Основи фінансового менеджменту / Е. Ф. Брігхем. – К. : Молодь, 1997. – 1000 с.
3. Івасів І. Управління вартістю банку : монографія / І. Б. Івасів. – К. : КНЕУ, 2008. – 288 с.
4. Олексіч Д. В. Методичні засади оцінки вартості банківського бізнесу : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Олексіч Дмитро Володимирович. – Суми, 2008. – 248 с.
5. Івасів І. Результативність банківського менеджменту: від прибутку до максимізації вартості / І. Б. Івасів // Стратегія економічного розвитку України : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України. ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; Український Союз промисловців і підприємців; Ін-т світової екон. і міжнар. відносин НАНУ; [гол. ред. А. П. Наливайко]. – К. : КНЕУ, 2008. – Вип. 22-23. – С. 143–148.
6. Українські фондові біржі: проблемні питання і рекомендації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://capitalmarkets.kiev.ua/files/stock_exchange_study_ukr.
7. The S&P Frontier BMI (Broad Market Index) [Electronic resource]. – Mode of Access : https://www.sp-ndexdata.com/idpfiles/emdb/prc/active/factsheets/Factsheet_SP_Frontier_BMI.pdf.
8. Москвин С. Фондовый рынок Украины: место встречи можно изменить [Электронный ресурс] // Зеркало недели. – 2010. – № 11. – Режим доступа : <https://www.zn.ua/2000/2675/68871>.
9. Шульга Н. П. Интегрирована система контроллингу в управлінні банком : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація та управління підприємствами» / Шульга Наталія Петрівна. – К., 2006. – 31 с.

Буряк А. В.

Управление эффективностью банковского бизнеса в контексте внедрения концепции управления, ориентированного на стоимость

Обоснованы место и роль управления эффективностью банковского бизнеса в контексте внедрения концепции управления, ориентированного на стоимость. Также определены основные ограничения, связанные с использованием традиционных показателей стоимости для управления эффективностью банковского бизнеса в Украине.

Ключевые слова: *банковский бизнес, подход, ориентированный на стоимость, управление эффективностью банковского бизнеса.*

Buryak A. V.

Banking performance management in the context of value-based management

In article the place and role of banking performance management in the context of value-based management is proved. The author also identifies the key limitations of traditional value-based ratios using for bank performance management in Ukraine.

Key words: *banking, value-based management, banking performance management.*

Буряк Анна Володимирівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри банківської справи ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» (м. Суми).

УДК 336.71(477)

В. В. Фостяк

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ

Обґрунтовано необхідність удосконалення методичного підходу до аналізу власним капіталом банків.

Охарактеризовано основні етапи аналізу та оцінювання результатів формування, використання і нарощування капіталу банків України, проаналізовано використання сучасних методів та інструментів в управлінні капіталом банків на внутрібанківському рівні.

Ключові слова: *капітал банку, методи та інструменти управління капіталом банків, субординований борг, цінні папери.*

Постановка проблеми. Визначити роль і значення власного капіталу на внутрібанківському рівні можна лише за умови детального аналізу його достатності виходячи з міжнародних вимог і вимог Національного банку України, а саме освоєння сучасних методів та інструментів у формуванні, використанні та нарощуванні капіталу банків в умовах економічної нестабільності.

Це зумовлює проведення аналізу власного капіталу банків, який передбачає визначення достатності обсягу власного капіталу на внутрібанківському рівні виходячи з міжнародних вимог і вимог Національного банку України, дослідження методів та інструментів, які використовуються у формуванні, використанні та нарощуванні капіталу банків в умовах економічної нестабільності.

© В. В. Фостяк, 2013